

Petar Bašić

EUHARISTIJSKA MOLITVA: PROBLEM PRILAGODBE I NOVOGA STVARALAŠTVA

Uvodna napomena: U nedavno objavljenoj knjizi *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga* (Zagreb 1992) u dijelu teksta o euharistijskoj molitvi (*Problem novoga stvaralaštva*, str. 87-90) zbog nemogućnosti provjeravanja neke sam podatke u zadnji čas morao izostaviti i tekst znatnije izmijeniti, a to je djelomice umanjilo cjelovitost informacije. Budući da mi je stalo do toga da informacija bude koliko je moguće objektivna i potpuna, ovdje donosim taj tekst s potrebnom preradbom, a ovo je bila prigoda i za nove dopune.

Liturgijska obnova učinila je mnogo da služba riječi postane življa, da svi sudjeluju svjesnije i djelatnije, da liturgijski prostor bude ljepši i ugodniji..., a neredišnji dio slavlja, euharistijska molitva, ostaje prilično blijed - ostaje mnogo manje monolog, svezremenska molitva, nedovoljno ukorijenjena u konkretno ljudsko iskustvo. Kako joj ponovno vratiti snagu koju je imala u počecima i koju bi morala imati i danas?

Okružnica Sv. zbora za bogoštovlje *Eucharistiae participationem* (EP)¹ velikom raznolikost drugih misnih tekstova opravdava pastoralnim razlozima,² a nastoji opravdati stalnost teksta euharistijske molitve,³ priznajući ipak prikladnost nekih promjenljivih dijelova.⁴

¹ *Litterae circulares ad conferentiarum episcopalium praesides Eucharistiae participationem* et preelbus eucharisticis, 27. travnja 1973: AAS 65/1973, 340-347; *Notitiae* 9/1973, 193-201. Taj broj (84) posvećen je kometaru Okružnice i raspravama o euharistijskoj molitvi.

² Na mnogo načina navješćuje se isto Kristovo otajstvo, tako da pojedini vjernici mogu lakše učiti arca Gospodinu u zahvaljivanju i sudjelovati u slavlju s više duhovnog ploda (usp. EP 2).

1. Promjenljivi dijelovi euharistijskih molitava Rimskog misala

U Rimskom se kanonu od davnine nalaze neki promjenljivi dijelovi za pojedine blagdane i za pojedine prigode: vlastit »U zajedništvu« predviđen je za misu Večere Gospodnje (RM 184), za Božić i kroz osminu, za Bogojavljenje, za misu od Vazmenog bdjenja do Bijele subote, za Uzašašće i Duhovsku nedjelju (RM 396-397); za mise od Vazmenog bdjenja do Bijele subote vlastita je i molitva »Molimo, Gospodine« (RM 398), u kojoj se spominju novokršteni, a ta je molitva posebna i za misu Večere Gospodnje (RM 184). Za misu Večere Gospodnje vlastit je i uvodni dio Izvještaja o ustanovljenju (»Dan prije nego će podnijeti muku«: RM 184). Sve su to primjeri gdje se ističe poseban vid Kristova otajstva koje se slavi. A kao prilagodba konkretnim prilikama mogu se shvatiti spominjanje imena (pape i) mjesnog biskupa te spomen za žive (RM 395) i za pokojne (RM 401; u oba slučaju spominju se imena i kratko se pomoli za one za koje se kani moliti). Rimski kanon sadrži i dva dugačka niza svetaca, oba prilagođena mjesnim prilikama (od novih euharistijskih molitava samo Treća predviđa u spomenu svetaca mogućnost da se spomene ime sveca dana ili zaštitnika).

Novo euharistijske molitve u tom su pogledu manje prilagodljive. U njima se predviđaju vlastiti dijelovi samo za neke obredne mise: za krsno slavlje odraslih (RM 657), za posvetu djevice (RM 678-679), kod redovničkog zavjetovanja (RM 682-693) i za posvetu crkve (RM 690). U njima je dakle manje promjenljivih dijelova nego u Rimskom kanonu. Još je među njima jedna razlika: u Rimskom su kanonu svi promjenljivi dijelovi u samom tekstu, dok su takvi dijelovi za nove euharistijske molitve drugdje (u dotičnom misnom obrascu) te ih mnogi možda nisu ni zapazili.

2. Mogućnost stvaranja novih promjenljivih tekstova

Spomenuto je da nove euharistijske molitve imaju manje promjenljivih dijelova nego Rimski kanon, no pojedine biskupske konferencije, kao i pojedini biskupi i redovničke obitelji, mogu, uz potvrdu Svete Stolice, dodati vlastite promjenljive dijelove i za nove euharistijske molitve.⁵ U Rimskom su kanonu promjenljivi dijelovi na različitim mjestima, no poznato je da je

³ »Ako vjernici čuju mnogo puta isti tekst, mogu se lakše združiti sa svećenikom slaviteljem« (EP 10).

⁴ »Neke varijante u tekstu, ograničena broja, dobro dođu i mogu pobuditi pozornost i pobožnost te molitvi dati poseban ton« (EP 10).

⁵ »Ništa ne priječi da biskupske konferencije za vlastito područje, biskup za vlastitu biskupiju i mjerodavna vlast za Proprij redovničke obitelji odrede u ovom smislu o spomenutim elementima, koji su podložni promjenama, tražeći potvrdu od Apostolske Stolice« (EP 10).

ustrojstvo te stare rimske euharistijske molitve nesređeno, i to joj je jedan od glavnih nedostataka. U novim euharistijskim molitvama, kojih je ustrojstvo mnogo urednije i koje su stoga preglednije, novi dodaci mogu doći nakon poklika *Svet* (za pojedine blagdane liturgijske godine) i u zagovorima (za različite prigode). Naš misal (1980), za razliku od mnogih drugih, ne donosi nijedan vlastiti dodatak. Da bismo dobili jasniju sliku o mogućnostima, spomenimo jedan primjer: misal za njemačko jezično područje za Drugu euharistijsku molitvu donosi 15 promjenljivih dijelova nakon *Sveta* i 4 u zagovorima. Evo po jednog teksta. Nakon teksta »Uistinu svet si, Gospodine, izvore svake svetosti« (RM 404) za nedjelje se predlaže ovaj dodatak:

»Stoga dolazimo pred tvoje lice
i u zajedništvu s cijelom Crkvom slavimo
prvi dan u tjednu kao dan u koji je Krist uskrsnuo od mrtvih.
Po njemu, kojega si uzdigao sebi zdesna,
molimo te:« /slijedilo bi/
»rosom Duha svoga posveti ove darove«...

Za misu vjenčanja u zagovorima iza molitve »Spomeni se, Gospodine« predlaže se ovaj dodatak:

»Spomeni se i novovjenčanih I. i I.
Ti si ih združio i njihov savez blagoslovio.
Održi ih sve do starosti u sreći i miru
(i obdari ih potomstvom kojemu se od tvoje dobrote nadaju).«

Lako se zapaža, i u latinskom misalu i u misalima na narodnim jezicima, da su brojniji promjenljivi tekstovi za svetkovine liturgijske godine nego oni koji dolaze u zagovorima i koji se odnose na potrebe konkretne zajednice. To je razumljivo i odgovara svrsi i naravi euharistijske molitve. Tu je u prvom planu spomen Kristova otajstva, a prošnje ili zagovori za konkretne potrebe u drugom su planu. Obnovljena liturgija prošnjama daje više mjesta u sveopćoj molitvi, gdje se one slobodnije oblikuju i lakše prilagođuju okolnostima. No i tu su na prvome mjestu općenitije prošnje: za Crkvu i za sve ljude i njihove potrebe. Ipak nove liturgijske knjige ne isključuju posebne prošnje u euharistijskoj molitvi. Neke su već ponudene Općoj crkvi, a druge se mogu predložiti i zatražiti potvrdu od Apostolske Stolice. Predloženi izbor latinskog misala međutim nije slučajan i ne bi se od njega valjalo previše udaljavati.

3. Drugi oblici prilagodbe

O nekim mogućnostima približavanja teksta zajednici koja slavi govorio sam drugdje,⁶ a ovdje evo još nekih koje misal predviđa ili bi bili mogući.

Veza sa službom riječi - Euharistijska bi se molitva mogla i na drugi način povezati s konkretnim slavljem. U promjenljivim dijelovima mogla bi se prigodice uspostaviti veza s naviještenom riječi toga dana ili pak još izričitiije uključiti zajednicu koja slavi.⁷ Te bi tekstove, razumije se, trebalo unaprijed pomno pripremiti, kako se ne bi narušavalo jedinstvo i logičan slijed molitve.

Uvodne riječi - Govoreći o različitim upozorenjima te uvodnim i završnim riječima koje predsjedatelj može upraviti sabranoj zajednici OURM 11 kaže: Predsjedatelju je slobodno »vrlo kratko (istaknuo P. B.) uvesti vjernike... u euharistijsku molitvu prije predslavlja«. Tu se očito misli na mistagoško upozorenje kojim bi se dozvala u svijet važnost molitve koja upravo počinje. I okružnica Sv. zбора za bogoštovlje *Eucharistiae participationem* upozorava na tu mogućnost, ali joj daje nešto drukčiji ton: »Predsjedatelju je slobodno kratko uvesti u euharistijsku molitvu (u bilješci upućuje na OURM 11), čime predlaže razloge zahvaljivanja, kako bi zajednica mogla osjetiti vlastiti život tijesno povezan s poviješću spasenja i mogla crpiti obilnije plodove iz euharistijskog slavlja« (br. 8). Slično se predviđa i u euharistijskim molitvama u misama s djecom: »Da bi se promicalo sudjelovanje djece, mogu se - u skladu s Direktorijem za mise s djecom - uvrstiti pojedinačne pobudne hvalbenc molitve prije dijaloga predslavlja« (*Uvodne napomene*, 20).

U oba primjera predviđene pobudne riječi govore se prije uvodnog dijaloga, tj. izvan euharistijske molitve. No poštujući nakanu te odredbe, mogle bi te riječi katkada biti poslije dijaloga. Nakon poziva »Hvalu dajmo Gospodinu Bogu našem« i odgovora: »Dostojno i pravedno« voditelj bi mogao u pojedinaca potaknuti i vlastito zahvaljivanje, npr.: »U euharistiji iskazujemo Bogu hvalu u prvom redu za djelo spasenja koje je ostvario u Isusu Kristu, ali svi mi osjećamo i druge razloge za zahvaljivanje i smijemo ih uključiti u zajedničku zahvalu cijele Crkve«, a zatim bi, nakon kratke stanke, nastavio: »Uistinu dostojno je i pravedno...« U izuzetnim slučajevima mogao bi možda predložiti i koji zajednički motiv zahvaljivanja.

Božja djela za koja hvalimo Boga i zahvaljujemo mu u euharistiji redovito se potanko nabrajaju u predslavlju. Uz pojedino predslavlje stoji naslov koji može pomoći naći središnju misao. Tako npr. uz 4. opće predslavlje stoji naslov »Hvala, Božji dar« (385). Kratko upozorenje moglo bi samo malo razviti taj naslov, npr. ovako: »Hvala koju Bogu dajemo na poseban način u

⁶ Usp. *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, 85-87 (*Vidljivo sudjelovanje naroda*).

⁷ Po nekoliko primjera za jedno i drugo donosi M. SCOUARNEC, *Vivre... Croire... Célébrer*, Pariz 1986, 154-155.

euharistiji izvire iz iskustva Božjih darova, osobito onih u Kristu. Zato je i nama hvala Božji dar.«

Kateheza o euharistijskoj molitvi - Crkvene vlasti zasad, kako se naslućuje iz okružnice *Eucharistiae participationem* (1973) ne potiču stvaranje novih euharistijskih molitava nego radije svraćaju pozornost na postojeće tekstove i na potrebu kateheze o njima.⁸ Premda je ta preporuka izrečena davno, ona još uvijek vrijedi, taj nas posao još uvijek čeka.

Kateheza o euharistijskoj molitvi osjetljiv je i težak posao, jer nije to u prvom redu doktrinalni tekst koji treba protumačiti nego tekst za izvedbu čina u kojem su svi sudionici nositelji radnje. Jedan je od prvih zadataka staviti vjernike u ispravnu perspektivu prema činu koji se i njih tiče, a potom da postupno shvaćaju različite vidove toga čina, tematski izražene riječima molitve.⁹

Stvaralački pristup postojećem tekstu - Jedan od načina da se euharistijska molitva približi sudionicima jest i stvaralački pristup već postojećem tekstu. Treba naime tekstu pristupiti interpretativno, poštujući u njemu različite vrste govora. Euharistijska molitva gubi mnogo svoje snage i izražajnosti ako se govori monotono, sva jednim tonom. Stil koji je ionako težak tada postaje još teži i praćenje gotovo nemoguće. Zato bi način izgovaranja trebalo prilagoditi književnom rodu pojedinog dijela teksta.¹⁰ Euharistijska je molitva predsjedateljska, u ime svih nazočnih govori je onaj koji predsjeda. Ona izražava molitvu svih sudionika i svaki je od njih ima pravo jasno čuti i prepoznati u njoj euharistijsku vjeru cijele Crkve. Svi oni treba da se osjete uključenima u tu molitvu i da je usvoje pozornim slušanjem i predviđenim

⁸ Okružnica upućuje na pomagalo koje je još uvijek valjano: CONSILIUM, *Indications pour faciliter la catéchèse des anaphores de la Messe*, Notitiae 4/1968, 146-148.

⁹ Usp. L. DELLA TORRE, *Contributo delle nuove Preghiere eucaristiche alla catechesi sull'Eucaristia*, u: RAZNI AUTORI, *Preghiere eucaristiche. Testo e commento*, Torino-Leumann 1969, 113-121. Isti autor objavio je i neku vrstu priručnika za tu svrhu: *Pregare l'eucaristia. Preghiere eucaristiche di ieri e di oggi per la catechesi e l'orazione*, Brescia 1982 i *L'eucaristia al centro. 22 catechesi-celebrazioni sulla messa come forma della comunità ecclesiale*, Brescia 1981.

¹⁰ U euharistijskoj molitvi možemo razlikovati barem četiri različite vrste govora: *Dijalog*. To je onaj uvodni, stereotipni obrazac. Kako mu dati život i toplinu? Nesumnjivo je to važan trenutak. Predsjedatelj uspostavlja vezu sa zajednicom, dajući joj jasno do znanja da je molitva što slijedi zajednička molitva i da želi da svi na neki način u nju uđu. - *Hvala i zahvaljivanje*. To je lirski rod, koji zahtijeva veseo i živahan ton, kretnje široke i otvorene. Trebalo bi vježbati reći molitvu, a ne čitati. - *Izveštaj o ustanovljenju*. I izvještaj se smješta u okvir hvale i zahvaljivanja, no stil je narativan. Glasom bi trebalo dočarati ozračje Posljednje večere. Svaka riječ i svaka kretnja imaju svoju težinu i traže trijeznost i pravilnost. Promjena tona i ritma u odnosu na ono što prethodi nameće se samo po sebi. - *Prošnje*. Ton se približava prisnom i povjerljivom razgovoru (usp. SCOUARNEC, n. dj. 155-156).

poklicima. To će biti teško ako se molitva govori loše, bez imalo izražajnosti, ne razlikujući hvalu, prošnju, spomen i sl.

4. Treba li nam još euharistijskih molitava?

Nakon svega rečenoga ostaje pitanje je li nam potrebno još euharistijskih molitava ili su nam ove dostatne te bi trebalo samo istraživati njihovo bogatstvo. I ovdje se može poći od sadašnjeg stanja. U upotrebi novih euharistijskih molitava misal daje veliku slobodu (usp. OURM 322), ali praksa pokazuje da se upotrebljavaju uglavnom dvije, Druga i Treća. Redovito pastoralni razlozi savjetuju taj izbor. Tako se ustvari može reći da za razliku od prethodnog misala koji je imao jednu, sadašnji misal ima dvije euharistijske molitve. Negdje se, štoviše, upotrebljava samo jedna: Druga. Jedni to čine jer je ona najkraća, drugi možda jer je najljepša. Treći pak, pozivajući se možda na OURM 322 (pravila o odabiranju euharistijske molitve), Drugu uzimaju na svagdane, a Treću za nedjelje i blagdane. U svim tim odabirima ima i nedostataka, no postoje i objektivne teškoće.

Slobodno stvaranje novih euharistijskih molitava započelo je prije objavljivanja ovih službenih i onda je nastavljeno, a prevodenjem na druge jezike pojava je dobila još veći publicitet.¹¹ Da bi spriječile nered, pojedine biskupske konferencije predlažu tekstove i šalju ih u Rim na odobrenje.¹² Do 1975. odobreno je 14 takvih euharistijskih molitava,¹³ neke su odobrene kasnije, a ostalo ih je i neodobrenih.

Pojavi se svakako nastojalo pristupiti ozbiljno. Već 27. svibnja 1971. iz Svetoga zbora za bogoštovlje izlažu papi: »Problem se ne može zanemariti, jer stalno uzima veće razmjere. Teško je reći koje je rješenje najbolje. Zasigurno, mnogi novonastali tekstovi odražavaju nepoznavanje Rimskog misala i nedostatnu teološku naobrazbu. Osim toga, problem valja svestrano ispitati, uzimajući u obzir zahtjeve i uzroke te pojave...« i zaključuju: »Ako to Sveti Otac dopušta, Zbor bi bio voljan prikupiti svu postojeću građu i ispitati je... tako da se stekne jasna slika problema i da se s njime mogne suočiti s više jasnoće i na čvrstoj osnovi.«¹⁴

Nakon potrebnih dogovora osnovana je 17. rujna 1971. posebna istraživačka skupina koja je dobila zadatak da prouči stanje euharistijske molitve i moguća rješenja.¹⁵ Spomenimo bar nešto iz rada te skupine. Radilo se po

11 A. BUGNINI, *La riforma liturgica (1948-1975)*, Rim 1983, 457, bilj. 17.

12 Usp. isto, 458-459.

13 *Eucharisties de tous pays. Textes rassemblés et présentés par J. Evenou*, Pariz 1975.

14 Tekst u: BUGNINI, *La riforma liturgica* 459.

unaprijed utvrđenu programu i nakon obavljenog posla raspravljalo se o rezultatima na sastancima same te skupine i na plenarnim sastancima u Sv. zboru za bogoštovlje. Evo nekih zaključaka s plenarnog sastanka od 11-12. ožujka 1972: Na pitanje »Prihvaća li se, uzimajući u obzir razvoj i upotrebu euharistijskih molitava, da mjerodavne vlasti učine što god da se poveća broj euharistijskih molitava prema kriterijima što ih je predložila Sveta Stolica i dajući joj tekstove na odobrenje« jedanaest je odgovora potvrdnih, tri niječna i dva *iuxta modum*.¹⁶ U izvještaju s tog sastanka, poslanom Državnom tajništvu 12. travnja, između ostalog se kaže: »Samo bi se u izvanrednim okolnostima, i to slučaj po slučaj, smjelo dati biskupskim konferencijama, kada imaju osoblje i sredstva, ovlaštenje da pripreme koju novu euharistijsku molitvu. Konferencija prije mora zatražiti ovlaštenje, a zatim pripremiti tekst koji će morati proći strog ispit mjerodavnih organa Svete Stolice.«¹⁷ Slično se kaže i u završnom dokumentu (EP): »Ostaju četiri euharistijske molitve Rimskog misala; nijedna druga ne može se upotrebljavati bez odobrenja i potvrde Apostolske Stolice. Biskupske konferencije i pojedini biskupi neka nastoje ukloniti svećenike na crkvenu stegu. Sveta Stolica, koja si pridržava sva prava u toj stvari, dat će u posebnim slučajevima ovlaštenje da se sastave i upotrebljavaju nove anafore i sama će sastaviti druge« (br. 6).¹⁸

Narednih godina Zbor za bogoštovlje pomno je bdio da se poštuje sadržaj te Okružnice.¹⁹

Mjerodavne crkvene vlasti dakle ne potiču ali, uz potreban oprez, dopuštaju stvaranje novih tekstova. A novi su tekstovi potrebni ne toliko da im se poveća broj koliko da izniknu iz određene kulture, koju izražava jezik pojedinih naroda i koji bi, prema tome, bili bliže osjećaju i govoru našega vremena i pojedinog naroda. I Rimski je kanon, donedavno jedina euharistijska moli-

¹⁵ Članovi su bili: E. J. Lengeling (voditelj), R. Kaczynski (tajnik), C. Braga, P. Coughlan, P. Farnès, J. Gelineau, P. Gy, J. Rotelle, D. Sartore, P. C. Vriens, J. Wagner. O radu te grupe usp. BUGNINI, *La riforma liturgica* 460-466.

¹⁶ BUGNINI, *La riforma liturgica* 464.

¹⁷ Isto, 465, br. 5.

¹⁸ Vidjeti bilj. 1. Tu odredbu ponavlja i noviji dokument Sv. zbora za bogoštovlje: »Apostolska Stolica, potaknuta pastoralnom ljubavlju jedinstva, sebi pridržava pravo uređivati stvar od tolike važnosti, kao što je disciplina euharistijskih molitava. Ona neće otkloniti da u jedinstvu rimskog obreda razmotri zakonita traženja i blagonaklono će ispitati molbe Biskupskih konferencija da se u posebnim prilikama eventualno izrade i u liturgiju uvedu nove euharistijske molitve. Ali će u pojedinim slučajevima odrediti načela kojih se treba držati« (*Izjava o euharistijskim molitvama i liturgijskim pokusima*, 28. ožujka 188, br. 3: *Tri liturgijska dokumenta* (=Dokumenti 92), Zagreb 1989, str. 45.

¹⁹ O redoslijedu traženja i odobrenja novih euharistijskih molitava usp. BUGNINI, *La riforma liturgica* 469-479.

tva rimskog obreda, bio proizvod određene kulture, no s vremenom je prestajao biti izražajem kultura koje su kasnije nastajale.²⁰

Euharistijske molitve stvorene nakon II. vatikanskog sabora namijenjene su mnogo širem kulturnom krugu nego ijedne prije njih. Euharistijske molitve za misu s djecom prve su kojima je izvornik na nekom narodnom jeziku i to se po samom govoru prepoznaje. Smijemo li se nadati da će koja euharistijska molitva nastati i na hrvatskom jeziku?

Dodatak: Spominjanje pokojnikova imena u euharistijskoj molitvi

U kontekstu prilagođivanja i novoga stvaralaštva u euharistijskoj molitvi valja nešto kazati i o molitvi koja se »može dodati u misama za pokojne« a u kojoj se spominje pokojnikovo ime.

Rimski kanon, kako smo vidjeli, sadrži dvije molitve u kojima se spominju imena, no ta nam stara rimska euharistijska molitva ne mora biti i danas uzor, jer znamo da je nastala u točno određenim povijesnim prilikama, a onda je dugo ostala nepromjenljivom, pa tako i prigodom najnovije liturgijske obnove, premda su joj nađene mnoge zamjerke.

U novim euharistijskim molitvama molitva koja se može dodati u misama za pokojne ne nalazi se, kao drugi promjenljivi dijelovi i kako bismo i za ovu očekivali, tamo gdje su cjeloviti obrasci za pokojničke mise (RM 769-798) nego na odgovarajućem mjestu u euharistijskoj molitvi (RM 406 i 411). To je učinilo da se oni promjenljivi dijelovi u mnogim zajednicama ne upotrebljavaju, a ova molitva »koja se može dodati« u misama za pokojne gotovo je redovita u svim misama. Dodajmo još da je kod mnogih, i vjernika i voditelja euharistije, 'rubrika' da se ime pokojnika mora spomenuti mnogo čvršća od mnogih drugih. Kako je do toga došlo i što o tome predviđa misal?

U misalu se nalaze tri skupine cjelovitih obrazaca za pokojničke mise: I. Za sprovod, II. Na obljetnicu, III. Različiti spomeni pokojnika (769-783).

Znamo da je najniži stupanj obilježavanja spomena samo zbornom molitvom. Za spomene svetaca koji put se donosi samo zborna i može se uzeti

²⁰ Govoreći o euharistijskoj molitvi, Grgur Veliki veli: »Prex quam scholasticus composuerat - molitva koju je sastavio skolastik.« »Naziv *scholasticus* davan je u to vrijeme pripadnicima društva pravnika, istodobno umjetnicima riječi i pera. Političar i pravnik morali su sastavljati svoje govore i obrane dotjeranim stilom, po pravilima *kursa*, ritmičke proze. Stoga su osim prava i govorništva morali biti vješti stihu. Takvi su ljudi općenito bili u javnom životu. Među njima je netko bio i teolog, iako ih po svoj prilici najviše to nije bilo. Kristov 'nepoznati vojnik' kojemu dugujemo Rimski kanon mogao je dakle biti političar, 'laik', pravnik ili govornik s umjetničkim darom. Tko bi ga danas mogao nadomjestiti i darovati nam euharistijsku molitvu za misu?« (Th. SCHNITZLER, *Il Canone Romano. Meditazione, annuncio e preghiera* /prijevod s njem./, Rim - Brescia 1968, 50-51).

može se uzeti ili od dana ili od liturgijskog vremena (usp. OURM 323). Po istom bi se kriteriju i u pokojničkim misama mogao uzeti ili cjelovit obrazac pokojničkih misa ili samo zborna. OURM 316c opominje da se ne pretjeruje u uzimanju pokojničkih misa, jer »svaka se, naime, misa prinosi i za žive i za mrtve, i u svakoj euharistijskoj molitvi vrši se spomen pokojnih«.

O misama za pokojne u OURM 336-337 kaže se: »Medu misama za pokojnike prvo mjesto pripada pogrebnoj misi; ona se može slaviti svakoga dana, izuzev zapovijedane svetkovine, Vel. četvrtka, Vazmenog trodnevlja i nedjelja došašća, korizme i Vazma.

Misa za pokojne po primljenoj vijesti o smrti, ili prigodom pokopa, ili o prvoj godišnjici može se slaviti i na svagdane u osmini Božića, na obvezatne spomendane te na sve svagdane osim Pepelnice i dane Velikog tjedna.

Druge mise za pokojnike ili 'svagdanje' mise mogu se slaviti u svagdane 'kroz godinu', kad su neobavezni spomendani ili je služba svagdana samo ako su doista namijenjene za pokojnike.«

Iz rečenoga se jasno vidi kada se i kako može slaviti pokojnička misa, a s upozorenjem da se u uzimanju tih misa ne pretjeruje možemo se posve složiti. Što se pak tiče molitve koja se u misama za pokojne može dodati u euharistijskoj molitvi, njezina je upotreba, po sebi, još ograničenija. Iz onoga što o njoj kaže misal, ali i iz naravi euharistijske molitve,²¹ možemo zaključiti da je mogućnost upotrebe te molitve i spominjanje imena pokojnika predviđena samo za pogrebne mise te možda još za mise za pokojne o primljenoj vijesti o smrti, prigodom pokopa (in ultima sepultura: OURM 337) i o prvoj obljetnici smrti (usp. OURM 336-337). Takvu zaključku ide u prilog i činjenica da je ta molitva u jednini, tj. može se spomenuti ime samo jednoga pokojnika, a u jednini (o jednom pokojniku) govori i OURM 322b i c.²² Spomenimo još da za Četvrtu euharistijsku molitvu, zbog njena ustrojstva (OURM 322d), nije predviđena ta mogućnost, a ne može se upotrijebiti ni u pokojničko predslavlje jer ta euharistijska molitva ima nepromjenljivo predslavlje.

To bi bile norme, a praksa se, kako vidimo, s njima često ne slaže. Ipak postoje neki pokušaji da se te dvije razine usklade. U nekim župama ime pokojnika ne spominje se na nedjeljnim misama, a - koliko mi je poznato - u

²¹ Vidjeti što je rečeno o prošnjama u euharistijskoj molitvi.

²² Ta molitva uostalom spada u isti red kao i drugi promjenljivi dijelovi koji već postoje u misalu (ili koje za vlastito područje mogu dodati biskupske konferencije, pojedini biskupi i redovničke obitelji): krštenje odraslih, potvrda, vjenčanje, redovničko zavjetovanje i sl.

jednoj su biskupiji o tom pitanju donesene neke odluke za cijelu biskupiju.²³ Pitanje je u svakom slučaju višeslojno i trebalo bi ga cjelovitije razmotriti i s teološkog i s pastoralnoga gledišta, pitajući se u prvom redu kakvo se poimanje euharistije krije iza takve prakse.

²³ God. 1985. u krčkoj je biskupiji ondašnji ordinarij mons. Karmelo Zazinović donio odluku da se u toj biskupiji ime pokojnika ne spominje. Nakon što je naveo razloge koji savjetuju da se ime pokojnika redovito ne spominje, biskup Zazinović dodaje: »Naprotiv, s punim opravdanjem možemo spomenuti ime pokojnika kad uzimamo drugu ili treću euh. molitvu na sprovodnoj misi na koju se sabrala većina vjernika s nakanom da se moli za tog pokojnika. U tom slučaju spomen imena samo jače povezuje vjernike u zajedničkoj i jedinstvenoj molitvi« i zaključuje: »Imajući u vidu sve gore rečeno, da ne bude zabune među vjernicima, i da u toj stvari dođe do izražaja naše svećeničko jedinstvo..., određujem da u svim crkvama... svi misnici mogu spominjati ime pokojnika samo kod sprovodne mise kod koje se sabrala većina vjernika da moli za tog istog pokojnika« (Okružnica biskupskog ordinarijata Krk 1985, 3, 74).